

IRODALMI SZEMLE.

Byron életrajza.

Lord *Byron*, von Emil *Koeppe*l, Professor an der Universität Strassburg.
Berlin, E Hoffmann et Co 1903. (Geisteshelden, Band 44.) S. 260. Mk. 3.60.

Egy tüneményes lángész, a minőt Isten csak jó kedvében teremthet, bámúlatos munkaerővel, óriási termékenységgel, — a mellett egy daczos, kihívó, az egész világgal szembeszálló, az egész világot kigúnyoló természet, — s végül a népek szabadságának barátja, rajongó híve, vértanúja: ez volt lord Byron, a Don Juan és Manfred költője. Byron hozzátartozik a XIX. század atnoszférájához; ő vitte be e század egyik fontos elemét, a *pessimismust*, az emberiség gondolkodásába, ő adott utólérhetetlenül remek kifejezést a század blazirt, skeptikus, mindent kigúnyoló fölfogásának. Ha minden nagy költőre — Dautére úgy, mint Goethére, Heinére úgy mint Petőfire — áll az, hogy csak azt foglalta versbe, a mit átélt, költeményei mind vallomások: senkire nem áll nagyobb mértékben, mint Byronra, a ki mindeniütt, minden művében, a maga ezeralakú, örökké változó s végeredményében mégis mindig azonos egyéniségét nyújtja, önmagát éneklő, elannyira, hogy a *Childe Harold* utóbbi énekeiben egyenesen el is veti az álarcot, s mint saját élményeit, benyomásait, tapasztalatait adja elő, a mit az első énekekben mint Herold lovag úti kalandjait kezdett el elbeszélni. Önmagával, saját vízióival találkozunk *Manfredban*, a saját, frivol, léha, könnyelmű, gyorsan hevülő, galáns kalandokra mindig kész, olykor ragyogó érzelmekben áradó, bámúlatos világ- és emberismerettel rendelkező *énje* mosolygó elénk legnagyobb terjedelmű s legnagyobb hírvű művéből: *Don Juan*-ból. Ha ezeket olvassuk, — s olvasnunk kell, kitérnünk előlük nem lehet, ezek hozzátartoznak korunk műveltségéhez (s hála Istennek Byron kiválóbb műveit mind olvashatjuk már nyelvünkön.¹

¹ Magyarra fordított művei: *Don Juan* (f. Ábrányi Emil), *Manfred* (f. Ábrányi E.), *Chilloni fogoly*, *Parisina*, *Stanzák Augusztához* (f. Szász Károly), *Lara* (f. Radó Antal), *A kalóz* (f. Kacziányi Géza), *Kain* (f. Győry Ilena és Mikes Lajos.)

is, jó magyar fordításban), — akkor olvasnunk, ismernünk kell Byron életrajzát is, mert minden egyes műve a legsubjectivebb alkotás, mindenik összefügg életével, mindenik egy-egy kiszakított lapja életrajzának.

Koepfel fönt czímzett életrajza e czélra tesz kiváló szolgálatot. Megismerteti velünk a költő életét, feltárja előttünk a lelkének összes rugóit, vonásait, hogy így bevilágítson műveinek műhelyébe. Előadása nemes, egyszerű, közvetlen. Byron apai és anyai ágról egyaránt *erblich belastet*, vagyis terhes és káros örökséggel jött a világra: atyjától örökölte a könnyelműséget, laza erkölcsi felfogást, csapodárságot, kicsapongó életmódot, — anyjától a mértéktelenül heves, egészen a pillanat hatása alatt álló, származására dőlyfös természetet, a kesernyés hangulatot. Anyjának heves, szeszélyes természetétől kis korában sokat kellett szenvednie; ehhez járult láb-baja, a mi ügyetlen orvosi kezelés folytán még fokozódott s Byronra nézve egész életén át kimondhatatlan gyötrelmek forrásává vált. A daliás termetű, szép arcú ifjúnak, az előkelő származású gazdag lordnak egész életét megkeserítette jobb lába sántasága. S csak szerencsétlen házasságának kellett még hozzájönnie, hogy egész életét megmérgezettnek tartsa, hogy mint az üldözött vad, rohanjon el (1816-ban) szülőföldjéről, a melyet soha nem látott többé, s a mely egész életében kíméletlen ridegséggel fordult az ember és költő ellen egyaránt, de a melynek ő gúnyban és mérges megjegyzésekben mind e bántalmat busásan visszafizette. Ám ha léleknyugalomban, boldogságban sokat vesztett az ember, a vesztéséért kárpótlást nyert a költő, mert, mint szerzőnk mondja, kétségtelen, hogy a sors pörölye, a mely létének épületét szétrombolta, a költő géniusza előtt megnyitá fogházának ajtaját. Idegen földön: a genfi-tó partján s főképen Olaszország szép ege alatt egész esomó új témát talált s öntött formába. Hazájából való távozása, az ott szenvedett erkölcsi vereség ránézve a költői dicsőség diadalútja lón, hazája kezdő költőjéből az egész művelt világ ünnepe lett. Mindazon költeményei, a melyeknek világhírét köszönhetette, a külföldön keletkeztek, a külföldön találta meg azokat a hangokat, a melyek az egész világ figyelmét feléje fordították.

Koepfel 15 fejezetben tárgyalja költőnk életét és irodalmi működését. Mindenütt ismerteti az egyes költői művek keletkezési viszonyait, a forrásokat, a melyekből Byron merített, a mintákat, a kiket tanulmányozott, vagy a kiknek többé-kevésbbé hatása alatt állott; elemzi költői műveit, kiemeli azok hatásának titkát s ezzel kapcsolatban sorban megismertet bennünket Byron költői, aethetikai, vallásos és politikai nézeteivel, igyekszik megtalálni a vezérlő gondolatot lényének örökké változó, egymásnak ellentmondó megnyilatkozásai közt, igyekszik jellemének mysteriumát megfejteni.

Fejtegetései mindenütt megnyugtatók, elfogadhatók. Szerzőnk teljes mértékben ismeri a Byron-irodalmat, figyelemmel kísérte az újabban felszínre került adatokat, vizsgálódásokat, s azokat értékesítette. Költőnk változatossága lényege képezi alapját változatos, minden színben játszó költészetének; nyugtalan, zaklatott lelkéből fakadnak elragadó szép versei. Ő, mint egy zivatar, keresztülszáguldott a világon, kíméletlenül, tiszteletünknek és csodálatunknak sok tárgyát megrengetve, megtépászva, de sok elavult dolgot is elseperve, új, tágas kilátásokat nyitva. De a változások, ellenmondások közepette is életének legfontosabb kérdéseiben: a vallásos, politikai és irodalmi kérdésekben ritka következetességet és állandóságot tanúsít, úgy, hogy az örökös változást nála inkább álareznak kell tekintenünk, a melyet valódi gondolatai eltitkolására öltött fel, — vagy az emberek ingerlésére, boszantására irányuló eljárásnak. Ha ragyogó lyrájával, szindús leírásaival, érdekes elbeszéléseivel hódolatra kész mint költő, mint a szabadság rajongó barátja, mint a görög szabadságharcz áldozatkész híve, a ki e szent ügyért életét tette kockára s annak vértanúja lett: legmélyebb tiszteletünket érdemli.

Koeppel szép életrajzát Byron műveinek időrendi jegyzéke, bibliographiai adalékok, végül névmutató rekeszti be; elől a költő heliogravür képe díszíti.

Dr. Rácz Lajos.

A legújabb olasz irodalomtörténet.

Polcarpo Petrocchi: La lingua e la storia letteraria d'Italia, dalle origini fino a Dante. Roma, Ermanno Loescher et Co. 1903.

Tavaly halt meg ötvenéves korában Olaszországnak egyik legkiválóbb nyelvtudósa, Petrocchi. Most két éve a *Rivista d'Italia* júniusi és novemberi számában olvastunk tőle egy tanulmányt „*Del numero nel poema dantesco*” czímmel. Azóta nem találkoztunk a nevével, csak a múlt héten, a mikor „*La lingua e la storia letteraria d'Italia, dalle origini fino a Dante*” cz. könyvét megkaptuk.

Ez a könyve, fájdalom, nem teljes egész. Csak Danteig haladhatott; a költő életrajzát 1302-ig írhatta meg és miután a „Capitoli del Commune”-ből közölte a mondott év januárius 17-ikéről kelt ítéletet, nem folytathatta tovább. „Hogy azután mi történt, azt majd meglátjuk”. Mikor e szavakat leírta, a halál kicsavarta kezéből a tollat. Szülőföldjén, a kis Cireglióban szokta tölteni a nyári szünidőt, ott egy népiünnepélyen egyszerre holtan rogyott össze. Ehhez fogható csapás nem érte mostanában azt a szegény falut sem, mert legnagyobb jóltevőjét vesztette el Petrocchiban. Cireglio neki köszönhetette, hogy jó ivóvíze van, mert Petrocchi a békéről írt pályamunkájáért nyert díjat a falunak adta erre a célra.